

HEGEL'İN ZİHİN FENOMENOLOJİSİ'NDE "ARZU" (DESİRE) KAVRAMI ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Dr. Burhanettin TATAR*

ÖZET

Hegel'e göre, öz-bilinç (self-consciousness), hem üzerinde nesnesini kendisine karşıt bir konuma yerleştirdiği bir zemin, hem de nesnesinin ötekilik vasfını - nesneyi kendisi için saklamak üzere- bertaraf ederek yüksek hakikat olarak tezahür eder. Kendisini en asli hakikat olarak ön gördüğü için, arzunun (desire) hem kaynağı hem de amacı olarak ortaya çıkar. Diğer bir deyişle, nesnesi (öteki) içinde çözüldüğünde kendi özdeşliğinin farkına vardığı için, öz-bilinç kendisiyle yeniden birlik tesis etmek ister. Böylece, o kendisinin dışındaki her şeyi öncelikle arzunun negatif nesnesi olarak görür. Yani, dışarıdaki nesne (görüntü) onun tatmin edilmesini engelleyen bir şey olarak görür. Ne var ki, nesnesini bertaraf etme tecrübesi ile, öz-bilinç nesnesinin kendi amacı için bir 'vasıta' olduğunu yani bir hakikate ve olumlu bir veçhete sahip bulunduğunu kavrar. Nesnesinin bu olumlu veçhete sahip olduğunu özellikle diğer bir öz-bilinç ile karşılaştığında daha üst düzeyde anlar. Bu düzeyde öz-bilinç kendisi ile diğer öz-bilince ait zıt güçler arasında karşılıklı bir denge olduğunu fark etmeye başlar. Bu karşılıklı denge hem öz-bilinçlerin birbirlerini karşılıklı olarak tanımalarına hem de karşılıklı olarak arzunun tatminine yol açar. Böylece, arzunun hem kaynağı hem de amacı olduğu için, öz-bilinç kendisini arzunun pozitif (gerçek) nesnesi olarak kavrar ve karşılıklı tanıma olayında daha önce olumsuz olarak yaklaştığı ötekinin olumlu veçhesini ayırt etmeye başlar. Diğer öz-bilincin olumlu veçhesi kavranmaya başladığı zaman arzu en üst, yani öz-bilinç düzeyinde tatmine ulaşır.

Giriş

Hegel, *Zihin Fenomenolojisi*¹ adlı eserinin IV. bölümünde hayat fenomeninin bilinç düzeyinden öz-bilinç (self-consciousness) düzeyine doğru belirli bir geçiş süreci içinde olduğunu belirtir. Hayat ve öz-bilinç arasındaki bağlantı suni değildir zira hayat ve öz-bilinç gerçekten karşılıklı etkileşim içindedirler. Hayat, yaşayan varlığın kendisini içinde bulunduğu dünyadan

* O.M.Ü. İlahiyat Fakültesi

¹ G.W.F. Hegel, *Phenomenology of Spirit*, trans. A.V. Miller (Oxford: Oxford University Press, 1979). Hegel'in bu eserine yönelik yapacağımız atıflar ve alıntılar metin içinde paragraf (kısaca "para.") no. ları ile verilecektir.

ayırt etmesi, bu dünya ile bağlantılı olması ve bu ayırt etme eylemi içinde kendisini koruması gerçeğiyle tanımlanır. Yaşayan varlık dışarıdaki her şeyi içine almak suretiyle kendisini korur. Yaşayan her varlık kendisine yabancı olan şeyler ile beslenir. Buna göre canlı olmanın temel gerçeği kendisinin dışındakileri asimile etmektir.

Hegel'e göre canlı olmanın bu yapısı öz-bilinç için de söz konusudur. Öz-bilinç, her şeyi kendi bilgisinin nesnesi haline getirme ve bildiği her şey aracılığıyla kendisini bilme yeteneğinden oluşur. Böylece bilgi olarak o kendisini kendisinden ayırt eder ve aynı zamanda öz-bilinç olarak kendi üzerine katlanarak kendisine döner.

Gadamer'e göre Hegel burada yalnızca hayat ve öz-bilinç arasındaki yapısal ilişki ile ilgilenmemektedir. Hegel aynı zamanda öz-bilinci diyalektik olarak hayattan çıkarmaktadır. Buna göre yaşayan varlık gerçekte asla görünüm (appearance) kanununa nüfuz etmeye çalışan bir anlama çabası içindeki nesnel bilinç tarafından bilinemez. Yaşayan varlığın canlılık niteliği asla dışarıdan kavranabilecek bir şey değildir. Hayatı kavramanın yegane yolu, aksine, deruni kavrayıştır. Hayat ancak kişinin kendisi hakkındaki bilinci, kendi hayatı hakkındaki deruni bilinci içinde tecrübe edilir.² Hegel bu tecrübenin nasıl arzu (desire) içinde parladığını ve bu parlamanın arzusunun tatmini ile söndüğünü göstermeye çalışır. Canlı varlığın kendisini farketmeye başladığı bu düzeydeki bilinç, sahte bir ön-bilinçtir yani öz-bilincin en alt düzeyidir: zira arzu içinde ortaya çıkan kendini farketme eylemi arzusunun tatmini ile sona erer. Ne var ki, nesnel hakikat ile karşılaştırıldığında bu düzeydeki bilinç sahte görünse de, hala o yabancı olan bir şeyin tecrübesi, yani "hayat hissi" olarak öz-bilincin ilk hakikatidir.

Arzu Kavramının Teleolojik Veçhesi

Bu bilinç düzeyinden öz-bilinç düzeyine geçişte, duyu ve algı seviyesinde *kendi başına (in itself)* var olan nesne *başkası için (for an other)* var olan nesne haline dönüşür: "Bu *kendi-başınalık*, nesnenin *başkası için* var olmaya başladığı bir tavır (mode)dır" (para.166). Söz konusu geçiş ya da dönüşüm kesinlik (certainty) ve hakikatin (truth) özdeşliği ile son bulur. "Zira nesne onun için zorunludur, bilinç kendisi için hakikattir" (para. 166).

Bu özdeşlik ya da birlik, bilincin kendisini "doğal hakikat alanı" (para. 167) yani deruni hakikat olarak kavramasından kaynaklanır. Hegel bu hususu aşağıdaki şekilde ortaya koyar: "O halde biz öz-bilinç ile birlikte doğal hakikat alanına girmiş bulunmaktayız" (para. 167). Bu açıdan bakıldığında, bilinç düzeyinden öz-bilinç düzeyine geçişin, orijinal hakikatin (öz-bilinç), öncelikle, kendisini görüntüsünden (bilincin nesnesi) ayırt etmesiyle ve daha sonra kendi birliğini inşa edebilmek için engeli (görüntüsünü) ortadan kaldır-

² Hans-Georg Gadamer, *Truth and Method*, 2nd rev. ed. Joel C. Weinsheimer and Donald G. Marshall (New York: Crossroad, 1989), ss. 252-253.

masıyla gerçekleştiği fark edilmektedir. Bu bağlamda Hegel şunları kaydetmektedir: "Öz-bilinç, duyu ve algı dünyasının varlığı üzerinde düşünme (reflection) ve ötekilik (otherness)ten geri dönüşür" (para. 167).

Böylece Hegel, öz-bilincin kendi özdeşliğini inşa etme hareketi içinde iki safhayı birbirinden ayırmaktadır: İlk safhada "öz-bilinç *bilinç* formundadır ve duyu dünyasının tüm alanı ona tahsis edilmiştir" (para. 167); ikinci safhada öz-bilincin birliği ortaya çıkmaktadır. Bu düzeyde, "duyu dünyası onun için yalnızca bir *görüntü* teşkil eden daimi varoluş ya da *kendi başına* farklılık arz etmeyen bir farklılıktır" (para. 167). Hakikat (tez) ve görüntü (antitez) arasındaki bu diyalektik ilişki içinde, gerçekte, öz-bilincin kendisiyle olan birliği anlamında tek bir hakikat söz konusudur.

Bu noktada Hegel şunu iddia eder: "Bu birlik öz-bilinç için asıl olmalıdır, yani öz-bilinç genel olarak *Arzudur*" (para.167). Bu durumda öz-bilinç, içinde görüntüsünü (antitez) bertaraf ederek "kendi özdeşliğini fark ettiği" (para. 167) bir hareket olarak tezahür ettiği için, arzu kendine dönüş hareketinden ibaret olmalıdır. Bu açıdan, arzu öz-bilincin "amaçsal" (intentional)³ ya da teleolojik veçhesine işaret eder.

Ne var ki eğer, başlangıçta öz-bilinç kendisini doğal hakikat alanı olarak ön görmezse, arzu nasıl antitezin (görüntü) bertaraf edilmesini gerektiren amaçlı (teleolojik) bir kendine dönüş hareketi olabilir? Bir başka şekilde ifade edecek olursak, şayet öz-bilinç, deruni hakikat olduğu için kendisini görüntüsünden ayırt edebildiğini fark etmezse, arzu nasıl öz-bilincin bir modu (veçhe) olabilir? Bu çalışmada savunmaya çalışacağımız temel iddia şudur: Öz-bilinç arzunun menşei olması nedeniyle arzunun gerçek amacıdır (yani arzu öz-bilincin kendine dönüş hareketi olarak ortaya çıkar).

Arzunun Menşei ve Amacı Olarak Öz-Bilinç

Bunu göstermek için ilk önce öz-bilincin nasıl iki farklı safha içinde bulunabileceğini araştırmalıyız: İlk safhada öz-bilinç bilinç formundadır: ikinci safhada öz-bilinç kendisi ile birliktedir (para. 167). Bu sorun, özdeşliğin (birlik) farklılıkla olan diyalektik ilişkisiyle irtibatlı görünmektedir. Daha açık olarak söylersek, eğer bu iki safha birliğin farklılaşmasından başka bir şey değilse ve bu farklılaşmada yalnızca bir tek hakikat (öz-bilincin kendisiyle olan birliği) söz konusu ise, o halde farklılaşma doğal hakikat alanında ortaya çıkmalıdır. Diğer bir deyişle, bu iki safhanın, hakikatin kendi görüntüsüyle olan ilişkisinden başka bir şey olmadığını kabul edersek, onun gerçek bir dualizmi gerektirmediğini de kabul etmeliyiz. Öz-bilincin kendisiyle olan birliği safhasında, "duyu dünyası," der Hegel, "yalnızca bir *görüntü* teşkil

³ Bu terimi, Hegel'de "arzu" kavramının problemleri veçhelerinden birine işaret etmek amacıyla kullanan Hyppolite'den ödünç alıyorum. Bkz. Jean Hyppolite, *Genesis and Structures of Hegel's Phenomenology of Spirit*, trans. Samuel Cherniak and J. Heckman (North-western university press: 1974), s. 157.

eden daimi varoluş ya da *kendi başına* farklılık arz etmeyen bir farklılıktır” (para. 167).

Şayet durum buysa, bu iki safha bir tek hakikatin kendi doğal alanındaki iki farklı veçhesinden ibaret olacaktır. Bu açıdan bakıldığında, hakikat ve görüntüsü arasındaki diyalektik ilişki, öz-bilincin kendisiyle olan temel birliğin çözülmesi olarak görünmektedir. Bu bağlamda Hegel şunları kaydeder:

Mevcut öz-bilinç içinde saf ‘Ben’ mutlak ortamdır ve kendi asli safhası olarak daimi bir bağımsızlık sahibidir. Bu temel birliğin çözülmesi ilk tecrübenin sonucudur; bu [tecrübe] nedeniyle saf bir öz-bilinç ve sadece kendisine yönelik değil, başkasına yönelik bilinç yani *mevcut* bir bilinç ya da *şeylik* (*thinghood*) formunda bilinç ortaya çıkar. Her iki safha da asıldır (para. 115).

Bununla birlikte öz-bilincin kendi içinde çözülmesi bir safhanın diğer safhaya öncelik taşıdığına işaret eder mi? Kendine yönelik bilincin başkasına yönelik bilince öncelik arz ettiğini ya da tam tersinin söz konusu olduğunu ileri sürebilir miyiz? Verilecek cevaplarda “öncelik” kelimesi anahtar rol oynayacağı için, ilk önce bu kelimenin tartıştığımız konu bağlamında ne anlama geldiğini ortaya koymalıyız. ‘Öncelik’ kelimesi ile biz gerçekte bir safhanın diğer safha olmaksızın var olabileceğini yani bu safhaların ortaya çıkışında bir ard ardalık bulunduğunu mu kastetmekteyiz yoksa, ‘bir safhanın önceliği’ tabiri gerçek anlamını söz konusu safhaların aynı zamanda asıl oldukları düşünülüğünde mi kazanmaktadır?

Hegel’e göre bilinç, öz-bilinç olarak, iki nesneye sahiptir: “Birincisi—öz-bilinç için *olumsuz* bir karakter arz eden—duyu ve algının harici nesnesidir; ikincisi. “doğru özün [öz-bilincin] kendisidir ve başlangıçta [duyu ve algı] nesnesine karşıt bir konumdadır” (para. 167). Biz (felsefi müşahedeciler) her iki kutbun aynı anda temel teşkil ettiklerini bilmekteyiz. fakat müşahede edilen (olağan) bilinç kendi öz-bilincinin hala nesneye yönelik bilincine öncelik taşıdığını düşünmektedir. Felsefi (reflektif) bakış açısından, bilincin her iki nesnesinin aynı anda temel teşkil ettiği açıktır. Diğer bir deyişle, şayet “Ben=Ben ve Ben-olmayan” arasındaki asli ilişki içinde bir öncelikten söz etmek durumunda kalacak olursak, bu bilincin safhalarının oluşumundaki bir ard ardalığa değil, fakat bir safhanın diğerine nispetle taşıdığı öneme işaret edecektir.

Bununla birlikte, duyu ve algı düzeyinde nesnenin *kendi başına* algılandığını, öz-bilinç düzeyinde “bu kendi başınlığın, nesnenin başkası için var olduğu bir tavır (mode) haline dönüştüğünü” (para. 166) hatırlamalıyız. Buna göre özne ve nesne arasındaki asli ilişki içinde ortaya çıkan geçiş ya da dönüşüm, bilinç alanı içindeki birlikteliğin sınırlı ifşasından başka bir şey değildir. Bilinç, içinde ifşa ve gizliliğin birlikte bulunduğu bir alan veya aşikar olma ve gizlenme arasındaki bir diyalektik süreç olarak, kendisini zemin (arka plan) şeklinde gölgede bırakıp nesnesini aydınlatır.

Sınırlı ifşa nedeniyle, Hegel'in kaydettiği gibi, "önceki kesinlik modunda öz-bilinç için doğru olan kendisinden başkası iken . . . şimdi [öz-bilinç içinde] önceki ilişkilerde ortaya çıkmayan bir şey, yani hakikat ile aynı olan bir kesinlik zuhur etmektedir" (para. 166). Bundan sonra öz-bilinç kendisini, ona karşıt olan nesnesi ile asli bir ilişki (yani antitezi ya da görüntüsü ile diyalektik bir ilişki) içinde bulurken, nesnesini kendisine karşıt yapanın yine kendisi olduğunu kavrar. Diğer bir deyişle, öz-bilinç kendisinin, yine kendisi ile görüntüsü arasında varolan karşıtlığın kaynağı olduğunu anlar.

Bununla birlikte nesnenin bulunduğu konumdan öz-bilinç konumuna nasıl geçilebildiğine ilişkin soru araştırmaya değer görünmektedir. Şayet aralarında bir karşıtlık (veya diyalektik ilişki) söz konusu ise, ortak bir zemin veya dahili ilişkiyi varsaymaksızın bir noktadan tümüyle karşıt bir noktaya geçişi nasıl açıklayabiliriz? Bununla birlikte şayet her ikisini aynı anda kuşatan ortak bir zemin varsa, bu karşıtlık yalnızca görünüşteki (yani aşılabilir) bir dualizm olmaz mı?

Yukarıda gördük ki, öz-bilinç kendisini görüntüsü ile asli bir ilişki içinde kavradığı için, "kendine yönelik bilgi ile ötekine (other) yönelik bilginin karşıtlığını"⁴ hareket noktası olarak kabul etmektedir. Bu karşıtlığın farkında olmak, şu hususu kavramaya başlamaktır: "Nesnelerin farkında olmak bu farkındalık içinde kendi rolünü fark etmeyi de kapsar; bilinç kendisinin bütün kavrayışların gerisindeki referans olduğunu fark etmeye başlar."⁵ Bu gerçek bilincin tümüyle müşahede eylemi içinde olmadığını gösterir. Aksi halde "kavrayışımın muhtevasını teşkil eden nesnelere ile onları kavrayan 'Ben' arasında benim için bir farklılık söz konusu olamazdı."⁶ Böylece 'Ben' "algılayan ile algılananın faaliyetidir; kendisi-için olan ile başkası-için olan bir ve aynıdır."⁷

Buna göre öz-bilinç, kendisini referans noktası olarak kavradığında, kendisinden emindir. Diğer bir deyişle, sınırlı olarak kendisini "hakikatin doğal alanı" olarak tanır. Bir metafor ile bunu ortaya koyacak olursak, 'Ben' nesnesini aydınlatınca, ışığın kaynağının yine kendisi olduğunu fark eder. Ne var ki, o bu gerçeği kendi antiteziyle olan diyalektik ilişkisinde yakalar. Bu

⁴ Hyppolite, *Ibid.*, s. 157.

⁵ Quentin Lauer, *A Reading of Hegel's Phenomenology of Spirit* (New York: Fordham University Press, 1976), s. 90. Bu bağlamda, Gadamer şunları kaydeder: "Öz-bilinci karakterize eden kendine referans hadisesi böylece anlama için bir hakikattir, fakat aynı zamanda içinde kendisini tanıyamadığı bir hadisedir. Bilinç sonsuzluk kavramına ulaşır ulaşmaz, artık bir anlama [hadisesi] olmayıp, aksine öz-bilinç formunda ortaya çıkar" Bkz., H.-G. Gadamer, *Hegel's Dialectic*, trans. P. C. Smith (New Haven: Yale University Press, 1976), s. 57.

⁶ Richard Norman, *Hegel's Phenomenology: A Philosophical Introduction* (New York: St. Martin's Press, 1976), s. 46.

⁷ Lauer, *Ibid.*, s. 91.

safhada “kendine yönelik bilgi öncelik taşımaz”⁸ zira öz-bilinç “duyu ve algı dünyasının varlığı üzerinde düşünmedir ve esasen *ötekilik* (*otherness*)ten geri dönüştür” (para. 167).

Bununla birlikte bu kanıtta Hegel’in üzerinde durduğu noktayı, ‘kendine yönelik bilgi’ ile ‘ötekine yönelik bilgi’ arasındaki asli ilişki açısından ele aldığımızda, söz konusu geri dönüş yalnızca bir üst düzeye erişmeyi değil aynı zamanda orijinal zemine geri dönüşü de ifade eder. Daha açık olarak söylersek, öz-bilinç nesnesini aydınlattığımda kendisinin bizzat ışık ve nesnenin tezahürünün gerisindeki zemin (ufuk) olduğunu anlamaya başlar. Böylece öz-bilinç hem yüksek hem de orijinal hakikat olarak ortaya çıkar.

Öz-bilincin, kendisini nesnesinin gerisindeki zemin olarak anlamaya başlaması gerçeği neden Hegel’de gerçek anlamda bir özne-nesne dualizminin olmadığını açıklar. Öz-bilinç, bilincin kendi özdeşliğini (Ben=Ben) saf olarak müşahade etmesi değildir ve “öteki”⁹ için var olması nedeniyle kendisinde ve kendisi için var olur” (para. 178). Böylece öz-bilincin kendisiyle olan birliği sadece birliği farklılık aracılığıyla, yani “kendisinin dışındaki her şeyi dışlayarak kendisiyle eşit olmak suretiyle” (para. 186) inşa etmekten ibaret değildir, zira o birliği *farklılığın temeli* olarak anlar.¹⁰ Öz-bilinç birlik teşkil ettiği süreçte, kendine yönelik bilgi ile ötekine yönelik bilgi (farklılık) arasında bir çözümlenme olacaktır. Öz-bilinç kendisinin hakikat (birlik) olduğunu ön gördüğü süreçte kendisini bu çözümlenme içinde keşfedecektir. Aynı şekilde, bu çözümlenmenin farkında olduğu süreçte kendi birliğini birlik ve farklılık arasındaki asli ilişki içinde fark edecektir.

Eğer durum buysa, ‘geçiş’ (geri dönüş), orijinal özdeşlikten—farklılık (çözülme) aracılığıyla—kesinlik ile hakikatin özdeşliğine doğru olmalıdır. Diğer bir deyişle, öz-bilinç hakikatin kendisi olduğu için, başlangıçta antitezi (hakikat-dışı) ile kendisini karşıt kutuplarda görür. Bu nedenle o hakikat-dışı (görüntü) ile dahili bir gerilim içinde bulunduğunu fark eder. Ne var ki bu gerilim hakikat ve hakikat-dışı arasındaki daimi bir ilişkinin tezahüründen başka bir şey olmadığı için, öz-bilinç bu ilişki tarzını aydınlatarak hakikat-dışısını hakikat haline dönüştürür. Hegel bu işleme ‘refleksiyon’ (düşünme) kavramı ile işaret eder: “Öz-bilinç duyu ve algı dünyasının varlığı üzerinde düşünmedir” (para. 167).

Bu bağlamda saf duyu ve algı düzeyinde hakikatin bilinçten farklı bir şey olarak kavrandığını hatırlamalıyız (para.166). Bir metafor ile bu hususu ortaya koyacak olursak, nesne, içinde bilincin kendisini yitirdiği bir uçurum gibidir. Ne var ki, öz-bilinç temelde hakikatin kendisi olduğu için, nesnesi

⁸ Hyppolite, *İbid.*, s. 158.

⁹ Yani, bir başka öz-bilinç.

¹⁰ Hegel’e göre farklılık içinde birlik ve birlik içinde farklılık temelde zihin ve tabiat arasındaki döngüsel-tarihsel ilişkiden kaynaklanır ve farklılığın mutlak zihinde çözümlenmesiyle son bulur.

üzerine ışığını yaydığı ve onu aydınlattığı sürece, nesneyi kendi görüntüsü olarak kavrar (para. 167). Bu düşünme nedeniyle, nesne—tabir caizse—şeffaflaşır, zira öz-bilincin nesnesi üzerinde düşünmesi, nesneyi kendisi için muhafaza etmek suretiyle aradaki farklılığı kaldırmaktır.

Bu açıdan bakıldığında düşünme, kendine dönüş hareketi olarak görünür, yani öz-bilinç döngüsel bir hareket olarak tezahür eder. Daha önce gördüğümüz üzere, döngüsel hareket gerçekte zemin olarak öz-bilinçten başlar ve farklılığı (hakikat-dışı) ortadan kaldırarak kendi hakikatine (birlik) ulaşır. Bir anlamda öz-bilinç kendisini aynı zamanda hem zemin hem de yüksek hakikat olarak ifşa ettiği için, bu döngüsel hareket daha önce sınırlı bir açıdan tezahür eden hakikatin. önündeki engelleri kaldırarak bütünüyle ortaya çıkışıdır. Hegel bu hususa şu şekilde işaret eder: “Öz-bilinç, içinde antitezin bertaraf edildiği ve kendi özdeşliğinin aşikar olduğu bir hareket olarak ifşa olur” (para. 167).

Kendine dönüş hareketini amaçlı (teleolojik) kılan şey nedir? Ve hangi anlamda öz-bilinç arzudur? Hegel'e göre, “[öz-bilincin kendisiyle olan] birliği, öz-bilinç için asırdır” (para. 167). Yukarıda söylenenlerden hareketle, 'arzu'nun hakikat ve görüntüsü arasındaki diyalektik ilişki içinde vuku bulduğunu söyleyebiliriz. Eğer öz-bilinç, başlangıçta kendisini orijinal hakikat veya zemin olarak ön görüyorsa, öz-bilincin amaçsallığının yalnızca arzunun nesnesinden değil, aynı zamanda arzunun kaynağı olarak bizzat kendisinden kaynaklandığını söylemek makul olacaktır. Buna göre tatmin ön görüldüğü sürece arzu ortaya çıkabilir. Diğer bir deyişle, her arzu karşıtı ön görür ve 'tatmin' ile dahili bir gerilim içinde bulunur.

Bu gerilim nedeniyle arzu ve onun tatmini arasında daimi bir ilişki olmalıdır. Arzu tatmini ön gördüğü için ortaya çıkar ve tatmin edildiğinde ortadan kalkar. Böylece arzu ve tatmin arasındaki ilişki döngüsel bir ilişkidir; zira öz-bilinç durumunda arzu, ön gören (hareket noktası) ve ön görülen (varış noktası) aynı olduğunda var olabilir. Hegel bu döngüselliğe şu şekilde işaret eder:

Arzu ve onun tatmini sonucu elde edilen kendinden eminlik nesneye bağımlıdır. Zira kendinden eminlik ötekini aşmak suretiyle ortaya çıkar: Aşma hareketinin ortaya çıkması için öteki olmalıdır. Böylece öz-bilinç, nesne ile olan olumsuz ilişkisi nedeniyle onu aşmaya muktedir olamaz; bu ilişki nedeniyle nesneyi yeniden üretir ve onu arzu eder (para. 175).

Açıkça görüleceği üzere, kendisiyle birlik inşa edebilmek için öz-bilinç hem arzunun menşei hem de amacı olmaktadır. Bu durum onun neden nesnenin ötekiliğini aşmaya çalıştığını açıklar. Ne var ki, o “kendisinden başka her şeyi bertaraf etmek suretiyle” (para. 186) var olduğu için kendisini arzunun gerçek nesnesi olarak algılayabilmek için harici nesneyi yeniden ister. Bir başka şekilde ifade edecek olursak, her ne kadar arzunun tatmini

“öz-bilincin kendisi üzerinde düşünmesi veya kesinliğin hakikate dönüşmesi”nden (para. 170) ibaret olsa da, öz-bilinç tekrar kendisini düşünebilmek için duyu ve algı dünyasına muhtaçtır. Böylece öz-bilinç, görüntüsü ile olan diyalektik ilişkisinde kendisini varış noktası (tatmin) olarak ön gördüğü için, öteki aracılığıyla kendisini arzu eder ve amaçlar.

Bu yüzden bilinç, öz-bilinç olarak, görüntüsünü “olumsuz unsur” (para. 168) şeklinde niteler. Bundan böyle ‘Ben’ çevresindeki dünyayı arzu vasıtasıyla algılar: “Nesneler arzunun nesnelere olarak anlaşılır ve kavranılır.”¹¹ Ne var ki yukarıda ifade edildiği üzere, arzunun gerçek amacı veya varış noktası, öz-bilincin kendisiyle olan birliği olduğu için, duyu nesnesi sadece bir “vasıta”dan ibarettir.¹² Bir diğer deyişle arzu, öz-bilincin birliğine pozitif amaç olarak yöneldiği için, harıçteki her şeyi negatif unsur olarak kavrar (para. 168). Bu pozitif amaca yöneldiğinde antitezini (negatif unsur) bertaraf eder.

Bu safhada arzunun, “saf arzu” değil, eylem halinde yani negatif unsuru asimile eden bir karakter olarak ortaya çıktığını anlamaya başlıyoruz. Sözelimi, duyu ve algı düzeyinde arzu kendisini yeme, içme vs. gücü içinde, ve öz-bilinç durumunda—aynı zamanda bir başka öz-bilinç olan—nesnesini bertaraf etme eylemi içinde yansıtır. Kendisini asimile edici karakteri ile ifşa ettiği için, Hegel’in söylediği gibi, arzu, öz-bilinç bir başka öz-bilinç ile güç ilişkisi içinde bulunduğu zaman gerçek anlamda tatmin olur. Eğer “öz-bilinç bir başka öz-bilinç ile tatmine ulaşıyorsa” (para. 175) bunun nedeni her iki tarafın diğerinin ölümünü istemesi ve kendi hayatını riske atmasıdır (para. 187). Yani her iki taraf, her ne kadar aktif bir mücadele anlamına gelmese de, bir güç ilişkisi içine girer. Bu noktada her iki öz-bilincin karşıt güçleri arasında bir denge olduğu sürece, birbirlerini *karşılıklı olarak tanıyabileceklerini* (para. 184) düşünebiliriz. Öz-bilinç, kendisini hakikatin doğal alanı olarak ön gördüğü sürece, diğer öz-bilinç tarafından tanınmayı arzu eder. Ve bu arzusunun karşıldakini bertaraf etme eylemi (gücü) içinde teşhir eder. Ne var ki, bertaraf etme eylemi, doğru bir amaca (öz-bilincin kendisiyle olan birliği) yönelik olarak gerçekleştiği için, aynı zamanda nesnesinin olumlu veçhesi ve modu içinde kavranmasına neden olur. Daha açık olarak söylersek, bilincin nesnesini bertaraf etmesi gerçekte nesnenin hakikat-dışılığını (olumsuzluğunu) ortadan kaldırması ve onun hakikatini (olumlu veçhesini) ortaya çıkarmasıdır.

¹¹ Bir diğer deyişle, Hegel’de arzu öz-bilincin nesnesini anlama tarzı olarak ortaya çıkar. Daha fazla bilgi için bkz., Robert Pippin, *Hegel’s Idealism: The Satisfaction of self-consciousness* (Cambridge: Cambridge University Press, 1989), s. 149; Peter Preuss, “Selfhood and the Battle: The Second Beginning of the Phenomenology” *Method and Speculation in Hegel’s Phenomenology*, edit. Merold Westphal (New Jersey: Humanities Press, 1982), ss. 74-75; Stanly Rosen, *G.W.F. Hegel: An Introduction to the Science of Wisdom* (New Haven: Yale University Press, 1974), s. 156; Norman, s. 46.

¹² Hyppolite, *Ibid.*, s. 160.

Yüksek hakikat öz-bilincin kendisi olduğu için, nesnenin olumlu veçhesini fark etmek onu öz-bilinç için var olan nesne olarak kavramaktır. Nesnenin hakikati (olumlu veçhesi) ortaya çıktığında, öz-bilinç onunla karşılıklı tanıma ilişkisi içine girer.

Sonuç

Hegel'e göre, öz-bilinç (self-consciousness), hem üzerinde nesnesini kendisine karşıt bir konuma yerleştirdiği bir zemin, hem de nesnesinin öteki-lik vasfını—nesneyi kendisi için saklamak üzere—bertaraf ederek yüksek hakikat olarak tezahür eder. Kendisini en asli hakikat olarak ön gördüğü için, arzunun (desire) hem kaynağı hem de amacı olarak ortaya çıkar. Diğer bir deyişle, nesnesi (öteki) içinde çözüldüğünde kendi özdeşliğinin farkına vardığı için, öz-bilinç kendisiyle yeniden birlik tesis etmek ister. Böylece, o kendisinin dışındaki her şeyi öncelikle arzunun negatif nesnesi olarak görür. Yani, dışarıdaki nesne (görüntü) onun tatmin edilmesini engelleyen bir şey olarak görünür. Ne var ki, nesnesini bertaraf etme tecrübesi ile, öz-bilinç nesnesinin kendi amacı için bir 'vasıta' olduğunu yani bir hakikate ve olumlu bir veçheye sahip bulunduğunu kavrar. Nesnesinin bu olumlu veçheye sahip olduğunu özellikle diğer bir öz-bilinç ile karşılaştığında daha üst düzeyde anlar. Bu düzeyde öz-bilinç kendisi ile diğer öz-bilince ait zıt güçler arasında karşılıklı bir denge olduğunu fark etmeye başlar. Bu karşılıklı denge hem öz-bilinçlerin birbirlerini karşılıklı olarak tanımalarına hem de karşılıklı olarak arzunun tatminine yol açar. Böylece, arzunun hem kaynağı hem de amacı olduğu için, öz-bilinç kendisini arzunun pozitif (gerçek) nesnesi olarak kavrar ve karşılıklı tanıma olayında daha önce olumsuz olarak yaklaştığı ötekinin olumlu veçhesini ayırt etmeye başlar. Diğer öz-bilincin olumlu veçhesi kavranmaya başladığı zaman arzu en üst, yani öz-bilinç düzeyinde tatmine ulaşır.

KAYNAKÇA

- Gadamer, H.-G. *Hegel's Dialectic*. Translated by P. C. Smith. New Haven: Yale University Press, 1976.
- , *Truth and Method*. 2nd rev. ed. Joel C. Weinsheimer and Donald G. Marshall. New York: Crossroad, 1989.
- Hegel, G.W.F. *Phenomenology of Spirit*. Translated by A.V. Miller. Oxford: Oxford University Press, 1979.
- Hyppolite, Jean. *Genesis and Structures of Hegel's Phenomenology of Spirit*. Translated by Samuel Cherniak and J. Heckman. North-western university press: 1974.
- Lauer, Quentin. *A Reading of Hegel's Phenomenology of Spirit*. New York: Fordham University Press, 1979.
- Norman, Richard. *Hegel's Phenomenology: A Philosophical Introduction*. New York: St. Martin's Press, 1976.
- Pippin, Robert. *Hegel's Idealism: The Satisfaction of self-consciousness*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
- Preuss, Peter. "Selfhood and the Battle: The Second Beginning of the Phenomenology" in *Method and Speculation in Hegel's Phenomenology*. Edited by Merold Westphal. New Jersey: Humanities Press, 1982.
- Rosen, Stanly. *G.W.F.Hegel: An Introduction to the Science of Wisdom*. New Haven: Yale University Press, 1974.

*Some Observations On The Conception Of Desire In Hegel's
Phenomenology Of Spirit*

ABSTRACT

In the *Phenomenology of Spirit*, chapter IV, Hegel attempts to show how consciousness becomes self-consciousness. Self-consciousness manifests itself both as the ground on which it makes its object opposite to itself, and as a higher truth by demolishing the otherness of its object in order to preserve it for self-consciousness. Since it presupposes itself as the inner truth (or ground) it realizes itself both as the origin and the aim of desire. In other words, by virtue of presupposing its identity in its dissolution, self-consciousness desires to reconstitute the unity with itself. Therefore, it grasps everything else as a negative object of desire in advance. That is to say, its appearance seems to be an 'obstacle' before its satisfaction. However, through experience of negating, self-consciousness learns that its object is also a 'means' (i.e., has truth or positive aspect) for its end point. It realizes this latter aspect of its object especially when it is faced with another self-consciousness. At this level, self-consciousness comes to see that there is a counter-balance of opposing powers between itself and the other self-consciousness. This counter-balance leads both self-consciousness to a mutual recognition and, then satisfaction of mutual desires. Therefore, since both the origin and the aim of desire is self-consciousness itself, it (self-consciousness) grasps itself as the positive (real) object of desire and then discerns in the mutual recognition the positive aspect of another which was taken as a negative element before. The satisfaction of desire begins with realizing this positive aspect of another self-consciousness.